

Toinen työssä keskeinen aineisto on alueellisille toimijoille tehty lomakekysely, jonka analyysissa sovelletaan onnistuneesti niin sanottua Q-menetelmää. Tällä tavoin työssä selvitetään, missä määrin ristiriitaisia eri toimijoiden näkemykset valtion ohjaaman aluekehityksen suunnasta ovat. Voidaan kuitenkin väittää, etteivät alueellisten toimijoiden näkemykset kerro paljoakaan valtion tilallisten strategioiden muodostumiseen liittyvistä poliittisista kamppailuista valtio toimijan sisällä. Näiden tarkastelemiseksi olisi saatava käsitys kamppailuista, joita käydään valtion keskeisten ministeriöiden ja poliittisten päättäjien piirissä.

Näistä moitteista huolimatta tutkimuksella on kiistatta myös metodologiset ja empiiriset ansionsa. Valtion budjetissa ilmenevien julkisten investointien käyttäminen valtion alueellisten strategioiden historiallisen muutoksen ilmentäjänä on uskottava työhypoteesi. Työ onnistuuikin todentamaan hyvin strategioiden muutoksen sisäänpäin katsovasta ulospäin suuntautuneeksi. Myös Q-metodologian soveltaminen alueellisten toimijoiden valtionmuutosta ja sen alueellisia vaikutuksia koskevien näkemysten kartoittamiseen on onnistunut ratkaisu. Tutkimuksen perusteella näyträä siltä, että vallitsevat näkemykset ovat polarisoituneet viime vuosina ja että yleisesti hyväksyttävän suunnan etsintä on yhä kesken.

Tutkimuksen loppudiskussio kokoa käytyä keskustelua ja summailee tuloksia hyödyllisellä tavalla. Leppänen esittää suomalaisen valtiomuutoksen jakautuvan neljäksi vaiheeksi, joista kutakin leimaavat sille tyypilliset valtiostrategiset piirteet.

Näitä Leppänen tarkastelee yksityiskohtaisemmin kokoavassa taulukossa. Jaottelu palvelee hyvin tulevaa suomalaista valtiomuutosta koskevaa tutkimusta. Tutkimuksen tuloksena on myös kiinnostava väite, että suomalaiselle valtiomuutokselle on erityisen leimallista halu pitää kiinni hyvinvointivaltion ideasta ja että suurimmat poliittiset kamppailut käytäisiinkin lähinnä vain hyvinvointivaltion säilyttämisen keinoista. Tutkimuksen valossa väitettä voi pitää uskottavana, joskin pohdittavaksi jää voiko sen perusteella esittää, kuten Leppänen tekee, ettei hyvinvointivaltiota ja kilpailuvaltiota tulisi pitää toisilleen vastakkaisina hallintatapoina. Tämän kysymyksen osalta kiistely varmasti jatkuu.

Laura Leppäsen kunnianhimoisen työn voidaan puutteineenkin katsoa onnistuneen monelta osin. Siinä avataan teoreettisesti perusteltu, kriittinen näkökulma valtion ja aluekehityksen väliseen suhteeseen tavalla, joka on Suomessa saanut tois-taiseksi vielä varsin vähän huomiota. Tutkimus on rohkea puheenvuoro suomalaisessa aluekehityksen tutkimuskentässä, jolle on leimallista varsin yksituumainen sitoutuminen kullekin ajalle ominaiseen hallitsevaan kieleen sekä yhteisiin valtalatautuneisiin käsityksiin toivottavasta, tavoiteltavasta ja todennäköisestä, jopa vääjäämättömästä kehityksen suunnasta. Työ pyrkii tekemään näkyväksi valtasuhteita, jotka piiloutuvat tällaisiin luonnollisina näyttäytyviin sosiaalisiin suhteisiin ja merkityksiin. Leppäsen tutkimus onkin tervetullut lisä kriittisestä yhteiskuntateoriasta ammentavaan valtiomuutoksen tutkimukseen.

Elli Heikkilä

Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa

Hanna Dhalmann:

Yhden uhka, toisen toive? Somalien ja venäläisten asumistoiveet etnisen segregaatiokehityksen valossa, Department of Geosciences and Geography A10, Helsinki, 2011. (106 s. ja artikkelit)

Hanna Dhalmannin kaupunkimaantieteen alaan kuuluvan väitöskirjan teema pääkaupunkiseudulla asuvien somalien ja venäläisten asumistoiveista etnisen segregaatiokehityksen valossa on tärkeä avaus analysoida syvällisesti kysymystä maahanmuuttajien alueellisen keskittymisen omaehtoisuudesta

ja selvittää kulttuuristen tekijöiden merkitystä alueellisessa sijoittumisessa. Tähän liittyvät esimerkiksi kysymykset oman etnisen ryhmän läheisyyden merkityksestä maahanmuuttajille ja maahanmuuttajien asumistoiveiden ja -strategioiden muotoutumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Tutkimusaineisto perustuu 24 somalitaustaisen ja 26 venäläistäustaisen maahanmuuttajan sekä 18 sosiaali- ja asuntoviranomaisen tai kolmannen sektorin työntekijän teemahaastatteluun. Haastattelujen määrä on riittävä ja antaa kuvan asumistarpeiltaan erityyppisten henkilöiden tilanteesta asuntomarkkinoilla. Viranomais- ja kolmannen sektorin edustajien haastattelut taas tuovat tietoa tahoista, jotka osaltaan päättävät millaista asuntoa ja mille alueelle lähemmin yksilölle tarjotaan. Viranomaiset voivat toimia siten niin sanottuina portinvartijoina.

Väitöskirjatyö koostuu laajasta, 106 sivuisesta alkuosan koosteesta ja neljästä artikkelista, joista yhden Hanna Dhalmann on tehnyt Katja Vilkan kanssa ja muut omista nimissään. Artikkelit on julkaistu referee-käytännön omaavissa julkaisusarjoissa, joista kolme on kotimaista, *Yhdyskuntasuunnittelu*, *Yhteiskuntapolitiikka* ja *Terra*, ja yksi ulkomaalainen, *Journal of Housing and the Built Environment*. Uskoisin, että kysyntää kansainvälisille artikkeleille tästä teemasta olisi ollut toiseenkin sen tason julkaisuun, kuten esimerkiksi *Population, Space and Place* -julkaisuun tai vaikkapa *International Migration* -julkaisuun.

Tutkija on tuonut esiin keskeisiä teorioita ansiokkaasti kappaleessa ”Neljä lähestymistapaa maahanmuuttajien alueelliseen keskittymiseen”. Näitä ovat spatiaalinen assimilaatiomalli, stratifikaatiomalli, heterolokalismi ja etnis-kulttuurinen tulkinta. Yleisesti voidaan todeta, että muuttoliikkeiden ja aluekehityksen monimuotoisuuden ja dynaamisen rakenteen vuoksi ei ole mahdollista muodostaa vain yhtä yleistä teoriaa. Tämä pätee myös tähän väitöskirjatyöhön, jonka tekijä on myös oivaltanut.

Kappaleessa viisi tutkija esittelee somalit eli Suomen suurimman pakolaistryhmän, joka on valittu väitöskirjatyön yhdeksi maahanmuuttajaryhmäksi. Hän selvittää prosessia, miten somalit alkoivat tulla maahan ja mille alueille he ovat sijoittuneet pääkaupunkiseudulla vuonna 2006. Somalinkieliset ovat keskittyneet erityisesti Helsinkiin ja sen itäisiin osiin sekä muutamille junaradan varressa sijaitseville alueille Vantaalla. Lähes kaikki pääkaupunkiseudulla asuvista somalinkielisistä asuivat vuonna 2008 vuokralla, suurin osa arava- vuokra- tai korkotukivuokra-asunnoissa.

Venäläiset on toinen kohderyhmä, ja se on Suomen suurin maahanmuuttajaryhmä. Hanna Dhalmann onkin tehnyt erinomaiset ja hyvin perustellut valinnat tutkimuskohteistaan. Tutkija kertoo inkerinsuomalaisten paluunmuutosta, joka sai alkunsa presidentti Mauno Koiviston vuonna 1990 antamasta lausunnosta, jonka mukaan heitä

voitaisiin pitää paluunmuuttajina. Venäjänkieliset ovat keskittyneet somalinkielisten tapaan erityisesti Itä-Helsinkiin ja tietyille alueille Itä-Vantaalla.

Tutkija käsittelee tarkemmin menetelmiä ja aineistoa kappaleessa seitsemän. Teemahaastattelut hän valitsi muun muassa siitä näkökulmasta, että somalikulttuurissa suositetaan suullista ja kasvotusten tapahtuvaa tiedonvälitystä. Lisäksi Suomeen tulleista somaleista osa on luku- ja kirjoitustaidottomia. Tämän tyyppiset tekijät onkin tärkeä tiedostaa, jotta valittu aineistonkeruumenetelmä sopisi mahdollisimman hyvin valituille kohdejoukoille ja jotta aineistosta saataisiin täten mahdollisimman kattava. Myös luottamussuhteen muodostuminen tapahtuu paremmin haastattelujen kautta, kuten tutkija toteaa.

Empiirisen analyysin mukaan muiden somalitaustaisten lähellä asuminen muun muassa mahdollistaa suomensomaleille heidän arkeaan jossain määrin helpottavien naapurustoverkostojen muodostamisen ja yhteisöllisen elämäntavan ylläpitämisen. Tutkijan haastattelemat somalit kuitenkin korostivat haluaan asua ja olla kanssakäymisissä myös kantaväestön kanssa. Somalien mahdollisuudet vaikuttaa omaan asumistilanteeseensa ovat kuitenkin rajalliset, ja heidän sijoittumisensa on ollut voimakkaasti yhteydessä sosiaalisen asuntotuotannon tarjontaan ja asunnonjakokäytäntöihin. Heillä on myös ollut puutteellista tietoa eri asumisvaihtoehdoista. Tiedonvälityksessä eri asumisvaihtoehdoista on siten parantamisen varaa, ja tietoa tulisi luonnollisesti välittää myös eri kielillä. Tämä taas on usein resurssikysymys, mutta nämä seikat on tärkeä huomioida, kun kehitetään asumiseen liittyviä palveluja. Dhalmann ja Vilka ovat esittäneet, miten asuinalueiden monietyminen on Helsingissä yhteydessä sosiaalisen vuokrasektorin sisäiseen erilaistumiseen ja sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen tiettyihin kiinteistöihin. Tämä kantaväestön huono-osaisuuden ja maahanmuuttajataustaisten keskittyminen samoille alueille selittää osaltaan somalien kokemaa asenteiden kiristymistä.

Kaikki somalihaastateltavat haaveilivat omistusasunnosta, suurin osa omakotitalosta. Tämä on linjassa siinä, mitä myös suomalaiset vastaavat asumistoiveistaan. Tärkeä on huomata, että tutkijan mukaan haastateltavat olivat alkujaan lähtöisin etupäässä Somalian kaupunkialueilta, missä ihmiset asuvat yleisesti suurehkoissa kivisissä omakotitaloissa. Myös naapurussuhteet ja naapuriapu ovat somalikulttuurissa erittäin tärkeitä. Somalialainen sananlasku kuuluu Dhalmannin mukaan ”Hyvä naapuri, hyvä elämä”. Tämä panee miet-

timään tutkijan tutkimustulosten pohjalta, onko sananlaskun mukainen elämä toteutunut Suomessa, sillä tutkimukseen osallistuneista somaleista 76 prosenttia oli joutunut viimeisen vuoden aikana ainakin kerran rasistisen rikoksen kohteeksi. Yleensä tärkeinä asuinpaikan kriteereinä haastattelutavat mainitsivat turvallisuuden ja muun muassa sellaisen paikan, jossa ei ole ”hirveästi rasisteja”. Koosteosan kuvaan 8 on koottu havainnollistavasti somalien asuinalueiden etnistä koostumusta koskevat toiveet ja niihin vaikuttavat tekijät.

Venäläisiä koskevassa empiirisessä analyysissä tutkija toteaa, että kaikki tutkimukseen osallistuneet venäläiset olivat asuneet kotimaassaan kerrostalossa päinvastoin kuin somalit. Suomeen muutto on merkinnyt venäläisille asuinolojen kohenemista ja siirtymistä heidän tarpeitaan paremmin vastaaviin asuntoihin, ja tämä on myös, toisin kuin somalien kohdalla, tapahtunut. Venäjältä tulleet ovat usein muuttaneet pysyvästi, ja he ovat valmiit panostamaan asumiseen. Venäläisten alueellinen sijoittuminen muistuttaa heterolokalismaa, jossa maahanmuuttajat pystyvät säilyttämään vahvan etnisen yhteisön ilman alueellista keskittymistä. Venäläiset ja inkerinsuomalaiset kokevat muita suuria maahanmuuttajaryhmiä vähemmän syrjin-

tää, kun taas somalit ovat jatkuvasti alttiina rasistisille välikohtauksille. Tässä Dhalmann tuo esiin jaon näkyvistä ja näkymättömistä vähemmistöistä, mikä kuvastaa havaittua tilannetta. Koosteosan kuvassa 9 esitetään havainnollinen kooste venäläisten asuinalueen etnistä koostumusta koskevista toiveista ja niihin vaikuttavista tekijöistä.

Empiirisessä analyysissä on runsaasti haastatteluihin perustuvia sitaatteja, ja ne tuovat esiin yksilötason ”äänen” ja siten elävöittävät ja luonnollisesti syväluotaavat tietosisältöä. Niin sanotusta kovasta aineistosta olisi voinut tuottaa lisägraafikkua ja esittää perustietoja somali- ja venäläisväestöstä ja muuttovirtojen suuruudesta. Nämä ovat luonnollisesti valintakysymyksiä, ja tutkimuksessa on päädytty etupäässä niin sanottuun pehmeään aineistoon, joka on itsessään laadukasta.

Väitöskirjan lopuksi Hanna Dhalmann tuo esiin sen ongelman, etteivät maahanmuuttajaväestö ja kantaväestö kaikilla tasoilla kohtaa toisiaan ja että maahanmuuttajien kertomukset torjutuksi ja syrjityksi tulemisesta ovat sen ilmentymiä. Tässä kohtaamattomuudessa on vielä runsaasti parantamisen varaa, ja tutkija ehdottaakin seuraavaksi tutkimuskohteeksi selvittää kantaväestön kokemuksia asuinympäristönsä monietnistymisestä.

Seija Tuulentie

Mökkeilyn monet maisemat

Kati Pitkänen:

Mökkimaisema muutoksessa. Kulttuurimaantieteellinen näkökulma mökkeilyyn, Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies 31, Joensuu, 2011. (106 s. ja artikkelit)

Maaseudun haja-asutusalueilla on noin puoli miljoonaa kesämökkiä, joilla on lähes kolme miljoonaa käyttäjää, eikä näissäkään luvuissa pystytä ottamaan huomioon kaikkia erilaisia mökkeilyn muotoja. Kati Pitkänen väitöskirja on ensimmäinen kattava tutkimus suomalaisesta mökkeilykulttuurista. Pitkänen keskittyy tutkimuksessaan etenkin mökkeilyn tilallisiin kysymyksiin. Teoreettisesti väitöskirja lähtee kulttuurimaantieteen käsitteistöä ja etenkin maiseman käsitteestä. Tutkimusta ei kuitenkaan voi pitää yksinomaan maantieteellisenä maisematutkimuksena, vaan Pitkänen käsittelee maisemaa hyvin moniulotteisena siten,

että työ kertoo paljon suomalaisesta kulttuurista ylipäätään. Näin ollen väitöskirja mahtuu myös maantiedettä väljemmän kulttuurintutkimuksen kehukseen ja toisaalta sillä on annettavaa myös matkailututkimuksen ja maaseutututkimuksen monitieteisille kentille.

Keskeiset tutkimuskysymykset nousevat mökkeilyn muutoksen näkökulmasta. Pitkänen etsii vastauksia siihen, mikä mökkeilyssä muuttuu ja miten sekä millaiset tekijät ja toimijat ovat muutoksen taustalla. Mökkimaisemaa tutkitaan työssä kolmen näkökulman, alueellisen, kulttuurisen ja kokemuksellisen kautta. Näistä alueellinen lähes-